Vakarų ekspresas 2011 05 28

Kompiuteris namuose: vaiko draugas ar priešas?

Klaipėdos pedagoginės psichologinės tarnybos

psichologas Mindaugas Radušis

Dažnuose namuose kompiuteris jau tapo įprastas. Juo mėgsta naudotis tiek suaugę, tiek vaikai. Mažieji paprastai netgi greičiau perpranta modernių technologijų naujoves ir jų teikiamas galimybes. Tačiau kompiuteris tampa aršios nesantaikos šeimoje taikiniu, kai tėvai nebegali savo atžalos atplėšti nuo monitoriaus ekrano, o viską aplink užmiršusio vaiko interesai susiaurėja iki kompiuterinių žaidimų ar internetinių pažinčių.

Kaip spręsti priklausomybės nuo kompiuterio problemas ir ką vietoj virtualaus pasaulio pasiūlyti savo vaikui ar paaugliui?

Ne pasaulio stebuklas

Sprendžiant bendravimo su vaiku problemas, kai į jas yra įsipainiojęs ir kompiuteris, svarbu pasitikrinti savo nuostatas į "stebuklingąją dėžę".

Pirmiausia kompiuteris savaime nėra nei geras, nei blogas dalykas - kaip ir automobilis ar kokios kitos techninės naujovės: viskas priklauso nuo to, kaip atsakingai jomis naudosimės.

Nors kompiuteris yra labai sudėtingas prietaisas, tačiau nevertėtų iš jo daryti stabo. Teisingiau į jį žvelgti kaip į pagalbinę priemonę, kurios vienintelis tikslas - padaryti mūsų gyvenimą patogesnį.

Galų gale ar kompiuteris tėra pramoga, ar mokymosi bei darbo priemonė, vėlgi priklausys nuo to, kaip juo sugebėsime pasinaudoti.

Pasitikrinę šias nuostatas atrasime, kad "kompiuterio problema" iš esmės neegzistuoja. Už jos visuomet slepiasi mūsų santykio su vaiku bėdos.

Tad svarbu savęs paklausti: ko mano atžala ieško kompiuteryje? Nuo kokių realaus gyvenimo sunkumų slepiamasi virtualioje erdvėje? Kodėl vaikas mieliau leidžia laiką prie kompiuterio, o ne su savo tėvais ar draugais? Ar mes, suaugę žmonės, jam dar esame įdomūs? Ar prasmingai gyvename, leidžiame savo laisvalaikį? Ar galime ką nors pasiūlyti vietoj spoksojimo į kompiuterio ekraną?

Kompiuteris gali ir palaukti

Klasikinio požiūrio į ugdymą propaguotojos iš JAV Susan Wise Bauer ir Jessie Wise labai santūriai vertina šiuolaikinių technologijų teikiamas galimybes mokant vaikus. Jų nuomone, niekas negali pakeisti tokių tradicinių metodų kaip tikrų knygų skaitymas ar rašymas ranka.

Pasak paminėtų autorių, pradinėse klasėse vaikai ir taip turi ką veikti, tad juos ugdant sėkmingai galima apsieiti ir be kompiuterio. Žiūrėjimas į monitorių net ir maigant kompiuterio klaviatūrą yra pasyvus bei pažintiniu atžvilgiu labai ribotas užsiėmimas, kuris neprilygsta protiškai aktyvesnei ir įvairesnei veiklai kaip skaitymas ir rašymas. Pradinukai tikrai suspės perprasti modernių technologijų paslaptis. Juk daugelis šiuolaikinių tėvų savo

vaikystėje net nesapnavo, kad kada nors teks susidurti su kompiuteriu, bet tai vėliau jiems nesukėlė didelių sunkumų įvaldyti šį prietaisą.

Pagrindinėje mokykloje (5-9 klasėse) jau verta užmegzti draugystę su kompiuteriu. Tikslinga mokinį supažindinti su kuria nors teksto rinkimo programa, lavinti rašymo klaviatūra įgūdžius. Šiame amžiaus tarpsnyje jau laikas praverti vartus į interneto lobynus. Tik prieš neriant į jo gelmes, būtina vaikus išmokyti saugaus elgesio internete taisyklių.

Vyresnėse klasėse verta išmokti dirbti su kuria nors teksto maketavimo programa (kuriami lankstinukai, laikraščiai ar panašūs vaizdo iliustracijomis apipavidalinti tekstai). Naudingas būtų ir elektroninės skaičiuoklės įvaldymas, kai mokiniai išmoksta kurti įvairias lenteles, susipažįsta su duomenų tvarkymo principais.

Mokykloje įgytą kompiuterinį raštingumą galėtų vainikuoti kompiuterinės kalbos mokymasis. Tai padeda išvengti modernių technologijų sudievinimo, nes aiškiai pamatoma, kad kompiuterio procesus valdo žmogaus mąstymas.

Virtualių žaidimų pinklėse

Tėvų pasididžiavimą savo vaiku, kai šis žaibiškai perpranta kompiuterio subtilybes, neretai pakeičia nusivylimas ir nerimas dėl pastarojo įjunkimo į kompiuterinius žaidimus. Tokia pramoga ne tik nuskurdina nepilnamečių asmenybę, bet ir savo žalingu turiniu gali sutrikdyti jos raidą.

Tyrimais įrodyta, kad daug laiko smurtiniams žaidimams skiriantys vaikai pasižymi didesniu agresyvumu, dažniau apleidžia mokslus ir bendravimą su bendraamžiais, tampa emociškai pažeidžiamesni.

Be to, vaikai iki 8 metų sunkiau skiria fantaziją nuo tikrovės. Tad jie gali susidaryti klaidingą įspūdį apie pasaulį, kuriame karaliauja smurtas, o visi konfliktai sprendžiami jėga. Agresijos išmokstama kaip tinkamo elgesio modelio, ji tampa pateisinama, ypač siekiant pripažinimo tarp draugų. Kartu mažėja jautrumas kito žmogaus skausmui, didėja tolerancija smurtui (kuo daugiau vaikai mato agresyvių veiksmų, tuo darosi jiems pakantesni).

Žaidimų scenarijai persikelia ir į kai kurių vaikų sapnus. Su smurtaujančiais kompiuterinių žaidimų herojais kartais tapatinamasi ne tik sapnuose, bet ir realaus gyvenimo situacijose, kai tenka gintis nuo tikrų ar menamų priešininkų.

Trys žalingos "S"

Atskirai derėtų paminėti ir interneto keliamus pavojus. Be to, kad visą pasaulį apraizgiusiame virtualiame tinkle galime surasti be galo daug naudingų žinių, mūsų tyko ir nepageidaujama ar net žalinga informacija. Nepilnamečių psichikai ypač pavojinga tokia informacija, kurios turinys susijęs su trimis "S": seksu, smurtu ir siaubu. Dėl šios grėsmės vaikui būtina išmokti saugaus elgesio internete taisykles dar prieš atsidarant naršyklės langą.

Tyrimai rodo, kad nepilnamečiai, kaip ir suaugusieji, internete neapdairiai skelbia asmeninę informaciją, lengvabūdiškai įsivelia į bendravimą su nepažįstamais žmonėmis. Toks neatsargus elgesys sudaro sąlygas piktnaudžiavimui asmens duomenimis, šantažui dėl nepageidautinos informacijos išviešinimo, seksualinio priekabiavimo ar net išnaudojimo. Tad būtina kontroliuoti, kokią informaciją apie save vaikai pateikia visam pasauliui.

Nesižavėkite ir šimtais "draugų", kuriuos jūsų vaikas surado interneto platybėse. Vienpusiškas, dažnai apsimestinis virtualus bendravimas jokiu būdu nepakeičia gyvo bendravimo. Tad skatinkite tikrą bendravimą ir būtinai pasirūpinkite savo vaiko saugumu, jei jis vis tiek pasiryžta dalyvauti "aklame pasimatyme".

Patarimai tėvams

1. Ribokite vaiko laiką, praleidžiamą prie kompiuterio ar televizoriaus, parinkite jo amžiui tinkamus žaidimus, filmus ar laidas.
2. Įdiekite laiko ribojimo ir interneto turinio filtravimo kompiuterines programas. Naudingos informacijos šiuo klausimu galite rasti tinklalapyje: www.draugiskasinternetas.lt
3. Domėkitės, su kuo vaikas bendrauja ("Skype", "Facebook", kiti socialiniai tinklai, forumai, el. paštas), kokią informaciją apie save skelbia, aptarkite bendravimo virtualioje erdvėje taisykles.
4. Pažaiskite kartu su vaiku jo mėgstamus kompiuterinius žaidimus. Įsitikinkite, kad jie yra tinkami jūsų vaikui, o jei ne, paaiškinkite, kodėl, jūsų manymu, jie yra žalingi. Išklausykite vaiką, paaiškinkite, kad draudžiate žaisti ne dėl to, kad demonstruojate savo valdžią, o dėl to, kad jis jums nuoširdžiai rūpi.
5. Jei nepavyko išvengti, aptarkite matytas smurto scenas. Perduokite vaikui savo, kaip tėvų, požiūrį ir vertybes, pakalbėkite apie tai, kaip konfliktus galima spręsti be agresijos.
6. Nukreipkite vaiką į kitas veiklas: sportą, kūrybą, meną, užklasinius užsiėmimus. Pasidomėkite, ką jis norėtų veikti, kuo norėtų užsiimti.
7. Pafantazuokite ir pasvajokite kartu. Leiskite laisvalaikį kartu. Užsiimkite su vaiku veikla, kuri būtų įdomi ir naudinga visai šeimai.
8. Bendraukite, bendraukite ir dar sykį bendraukite su savo vaiku!